

VALÈNCIA CIUTAT: CAP A UN NOU MODEL DE GESTIÓ DELS SEUS ESPAIS VERDS

NOVEMBRE DEL 2015

Els nostres espais verds, zones verdes, jardins etc., són definits al planejament urbà com a espais lliures.

Aquests llocs constitueixen equipaments específics dins de la ciutat que tenen com a objectiu proporcionar als ciutadans llocs de relació, de joc, d'oci, d'estar i de descans: bancs, passejos, jocs de xiquets, esports, etc.

Actualment ens trobem que, en aquests espais lliures urbans la vegetació compleix una funció merament estètica, sense que hi haja, en la gran majoria dels casos, cap reflexió en relació al discurs botànic.

Els buits a la ciutat, però, no només són els espais reservats per a les zones enjardinades.

Tots aquells espais urbans als quals, pel motiu que siga, no s'executarà en un temps curt allò descrit al planejament, són espais susceptibles de rebre la intervenció de la ciutadania.

A aquests espais, propietat municipal, s'ha llançat la idea de la creació d'horts d'oci. Sempre dependent de la demanda ciutadana.

No únicament amb els horts d'oci es poden ocupar aquests espais buits de la ciutat. A València en tenim altres espais ja ocupats pel veïnat com ara l'espai Corona o l'espai cantoner entre el carrer da la Corona i el carrer de Dalt. I en són dues propostes diferents per a dos espais diferents. En pot haver més.

Estem preparant les bases, que es plasmaran amb uns criteris de selecció d'idees per a intervindre als espais que es proposen. En qualsevol cas, hauran de ser actuacions en precari, és a dir, que en el moment en que es vaja a executar el planejament, tindran preferència els serveis que estiguen previstos (educatius, esportius, culturals, jardins, etc.) i que aniran executant-se en funció de les necessitats.

Es plantejaran en principi espais que estiguen repartits per la ciutat, amb la idea de que es puguen implicar tots els districtes de la ciutat.

Hauran de ser, és clar, intervencions que, en la seua execució i manteniment posterior, no suposen una càrrega per a l'Ajuntament, més enllà de la que suposaria la despesa del condicionament de l'espai (explanació, tancament (si cal), il·luminació o aigua en cas necessari).

Des de l'àrea de Medi Ambient i Canvi Climàtic de l'Ajuntament de València, creiem fermament que la ciutat l'han d'anar fent, l'hem d'anar fent, les veïnes i veïns que la formen.

En aquest sentit va el voler implicar-los en la seua revitalització.

D'aquesta manera, tocant terra, veient que sorgeix de la mateixa terra, recuperarem memòria i, alhora, ens aproparem a la nostra pròpia natura.

Ara, parlem més directament dels jardins.

Per al nou equip de govern, els espais lliures enjardinats han de complir junt amb la seua condició d'equipament per a recreació dels ciutadans, un nou objectiu: formar part de la infraestructura verda de la ciutat, entenent aquesta com una successió d'hàbitats que milloren la qualitat ambiental i permeten a la biodiversitat local poder establir-se i desenvolupar-se.

El límit de fins on pot naturalitzar-se la ciutat haurà d'ajustar-se a criteris de salut pública.

Actualment, amb l'excepció dels jardins històrics i alguns parcs com ara el de La Rambleta i el de Marxalenes, als quals la vegetació ens ofereix un discurs històric o mediambiental, la resta de la jardineria de la ciutat és purament ornamental. Un model de jardineria impossible de mantindre no sols econòmicament sinó també ambientalment.

Per exemple, la Rambleta, que inicialment va ser concebuda com un espai autosostenible de caire ambientalista, amb un parc de ribera al voltant de la rambla on es va recuperar el curs d'aigua que històricament el recorria, i amb una transició cap al carrascal, passant per una omeda, va tindre un manteniment durant 10 anys amb les mateixes tècniques i, sobre tot, els mateixos productes químics que a la resta de jardins i parcs de la ciutat.

Amb aquesta dinàmica es va provocar un empobriment del sòl i, com a conseqüència d'això, un deteriorament de les plantes que hi havia.

Després d'una intervenció en tot el sistema hídric del parc, deteriorat per l'acció dels visitants que llançaven pa i altres aliments a la fauna aquàtica invasora de la rambla: carpes, carrancs i galàpags de Florida, comencem una nova etapa: la recuperació natural de l'espai.

Volíem tornar als orígens del Parc de la Rambleta.

Per fer-ho, es va capgirar la dinàmica del manteniment i es van eliminar els productes químics per controlar l'aparició d'elements vegetals (aquàtics i terrestres).

Vàrem començar a, per exemple, fer una cosa tan senzilla com no arreplegar les fulles de terra a la tardor. Només es netejaven els camins dipositant les fulles al costat, als parterres.

Així aconseguíem dos beneficis: el propi enriquiment del terreny que produeixen les fulles, i la protecció contra la compactació. Tot sense aportacions externes. Tot generat al propi parc.

Avui en dia, la Rambleta es troba en un període de recuperació.

Es va tancar una zona representativa del parc. És una zona que travessa el parc, des del mur exterior fins a l'aigua. Ocupa una superfície d'uns 2.500-3.000 m² aproximadament.

Es van deixar oberts, però, tots els camins. No es tractava de tancar completament una zona del parc, només una mostra de les zones amb vegetació on volíem conèixer la capacitat de regeneració de la terra.

Aquest descans per al terreny, tan empedreït que provocava l'asfíxia radicular d'una bona part de l'arbrat, ens donaria la resposta a les nostres preguntes.

Si el terreny es recuperava a soles, seria qüestió de fer un seguiment de les plantes que anaren sorgint i veient l'evolució que es produïa.

En cas contrari, hauríem de prendre mesures per ajudar-lo en la seua recuperació. Cal dir que, per facilitar la permeabilitat inicial de terreny, vàrem fer una sembra de trèbol.

Tindrem una resposta diferent als tres trams d'estudi: segons ens anàrem allunyant de l'aigua. Havia de donar-se una resposta diferent perquè, hi havia una diferent vegetació de partida; diferent il·luminació i, sobre tot, diferent grau d'humitat del terreny.

Actualment, duen un any tancats els espais inicials i s'ha pogut observar la resposta del terreny. Molt més intensa d'allò esperat.

Cal remarcar que tota aquesta feina de recuperació, amb el tancament d'una part important del parc, no hauria pogut fer-se sense la complicitat, sense la implicació directa dels veïns i veïnes del barri.

Perquè, per a una població com nosaltres, educats en la jardineria d'imatge fixa, mantenir-nos pacients esperant l'evolució espontània de la naturalesa, la recuperació natural d'un espai és impossible sense una tasca didàctica que ens faça pensar, recuperar la nostra memòria i poder transmetre-la als més menuts, i també la sensibilitat cap plantes que formen part de la nostra història i de la nostra cultura perquè sempre han estat ahí.

És, en definitiva, una manera d'estimar-nos i d'estimar i aprendre a conviure amb el nostre entorn

Aquest és en síntesi el punt de partida.

El model que proposem per a la nova jardineria de la ciutat de València classifica els espais lliures en diferents tipologies:

D'una banda, tenim els Jardins i Parcs Històrics, com ara: Vivers, Monforte, Aiora, Albereda, Parterre, Glorieta, etc.

D'altra banda, estan els Jardins dels Centres Històrics de la ciutat i de les seues pedanies.

I en tercer lloc, els Jardins de barris i de les illes de cases, els nous bulevards, les mitjanes i els parcs.

Segons siga la tipologia del jardí que tinguem, els criteris de gestió que s'aplicaran seran diferents.

Per als Parcs i Jardins Històrics el discurs botànic incidirà a buscar la màxima fidelitat de la vegetació amb el moment històric de la creació del jardí.

Per als dels diferents centres històrics es potenciarà la jardineria valenciana, incorporant les seues espècies botàniques més representatives al mateix temps que es recuperaran els traçats tradicionals característics d'aquest tipus de jardí.

Pel que fa a aquests dos casos, tenim la intenció de fer planters per recuperar la diversitat de plantes ornamentals de la jardineria tradicional valenciana actualment en desús y desconegudes en molts dels casos; raó per la qual, no les podem trobar als vivers.

Per a la resta de jardins i parcs, la nova gestió estarà encaminada a aconseguir l'adequació dels espais i la vegetació actual perquè puguin complir l'objectiu de millorar els cicles naturals de l'aigua i de l'energia; incidir positivament en la millora de la qualitat mediambiental de la ciutat i permetre el desenvolupament de la biodiversitat local.

Tots ells seran adequats per a formar part de la denominada infraestructura verda de la ciutat.

Un apartat de gran importància per a la ciutat el constitueix l'arbratge d'alineació, potser l'element verd més rellevant perquè sense ell la ciutat seria impossible de transitar durant diversos mesos a l'any.

El que hi ha és insuficient però el pitjor de tot és que s'està transformant en una amenaça per a la seguretat.

Ens podem preguntar com és possible aquest trencament de branques, la caiguda de palmeres i d'altres arbres? La resposta la trobem en les múltiples deficiències que caracteritzen la seua implantació i gestió:

- Escocells ridículs d'1 m² de superfície,
- Empedreïment de la terra que impedeix que l'aire i les aigües puguin penetrar en ella,
- Esporgues freqüents per a corregir la inadequació de la seua elecció, i
- Les rases fetes per a la reparació de xarxes de servei en l'entorn radicular dels arbres, etc.

L'arbratge d'alineació és sens dubte l'herència rebuda més conflictiva perquè no tenim més remei que assumir-la i no podem intervindre de manera coherent sense comptar amb la bona disposició d'altres serveis municipals i açò només serà possible des d'una reflexió global sobre el nou model de ciutat en què l'ombra fresca de l'arbre constituïska un mant protector per a les persones en els seus recorreguts per la ciutat.

Per aquest motiu, es potenciarà la relació transversal entre els diferents serveis municipals implicats en les obres d'urbanització a la ciutat per coordinar les intervencions i unificar els diferents procediments i directrius d'actuació.

El nou model de jardineria que desenvoluparem necessita ser debatut, comprés i acceptat pels veïns.

En els nous jardins i parcs, herència de la corporació anterior i que s'estan tramitant, hem pogut incidir en el parc de Malilla, en l'espai lliure del PAI del Mestalla, en el del PAI del Llevant, en el jardí de la plaça de Benimarfull i en noves plantacions d'arbratge viari en els carrers d'Hernán Cortés i Pizarro.

En aquests darrers casos, el plantar l'arbratge en la part del carrer més ombrejat està condicionat per problemes de canalitzacions existents i pel sentit de circulació d'aquests carrers.

En aquests projectes de nova creació, s'ha incidit en la transformació de la jardineria ornamental en jardineria compromesa a aconseguir augmentar la qualitat mediambiental.

En el cas de l'arbratge d'alineació dels carrers Pizarro i Hernán Cortés s'han creat escocells de 4 m² de superfície i s'ha substituït el reg per degoteig per un rec amb toveres d'inundació, capaces d'hidratar el sòl en profunditat i garantir un correcte arrelament de l'arbre en la terra.

Aquests escocells també disposen d'un sòl cobert amb la vegetació característica dels prats humits mediterranis amb la qual es fomenta la fertilitat del sòl i conforma tot un rosari d'illes de vida silvestre al llarg dels carrers de la ciutat.

Aquesta serà la línia a seguir en els jardins de nova creació: dignificar l'arbre d'alineació i crear jardins compromesos amb la millora de la qualitat mediambiental de la ciutat i el foment de la biodiversitat local.

Per a la resta de parcs i jardins existents estem desenvolupant un pla de transformació de la jardineria ornamental en jardineria sostenible.

Aquest pla té com a referència, tornem a incidir, el Parc de la Rambleta. Allà s'està desenvolupant una experiència de gestió compartida entre el servei de Jardineria i l'Associació de Veïns de Sant Marcel·lí.

Setmanalment, entre els mesos de Novembre i Juny, un tècnic municipal es reuneix amb un grup de veïns per a difondre entre ells la biodiversitat del parc i debatre la gestió del mateix.

Aquest model de gestió genera estètiques molt diferents al del jardí formal i només si la població descobreix els processos evolutius que succeeixen i els respecta, el canvi de model serà possible de forma satisfactòria.

Per això, el principal repte que tenim és l'educació ambiental urbana.

L'experiència de Sant Marcel·lí volem generalitzar-la a cadascú dels barris de la ciutat amb la participació dels veïns, triant un jardí per a gestionar-lo de forma compromesa amb els nous valors mediambientals.

El següent pas serà el canvi de la totalitat de la jardineria dels barris en jardins del segle XXI.

Als nostres Parcs, la naturalesa ha de ser la protagonista. Els processos evolutius han de manifestar-se sense quasi intervenció.

Hem de treballar amb la naturalesa i no en contra d'ella.